

Tekijä-muotia

Faktorianalyysi näyttää kehittyneen yhteiskunta- ja kasvatustieteiden mielenetelmäksi. Tämän takia lienee *faktori*-termin suomalainen vastine *tekijä* (vrt. mat. *osoittaja, nimittäjä, kertoja*) ylioppilaiden ja ilmeisesti heidän opettajiensa erityissuosiossa. Jotkut opiskelijat ovat suorastaan villiytyneet: he haluavat väen väkisin käyttää *tekijä*-käännöslainaa, vaikka fennistisempi ilmaus useimmiten luontuisi paremmin. Muodin mukaista on esim. puhua *ympäristötekijöiden vaikutuksesta* ja *häiriötekijöistä* tai *historiallisista* ja *maantieteellisistä tekijöistä* tarkoitettaessa yleensä *ympäristön vaikutusta* ja *häiriöitä* tai *historiallisia* ja *maantieteellisiä seikkoja*. Muutama ylioppilaiden harjoitusaineista poimittu lisänäyte: *Tuomi-ojaan on ratkaisevasti vaikuttanut kaksi tekijää: hänen diplomiansa ja U Thantin auktoriteetti* (luontevammin: — — *kaksi seikka*: — —). *Varsinkin tytöillä sukurauhasten liian vilkas toiminta voi muodostua tekijäksi, jo-*

ka johtaa seksuaalisesti holtittomaan käytökseen. (Lause on laventunut lähinnä sen vuoksi, että siihen on haluttu välttämättä sisällyttää *tekijä*; lyhyemmin: *V. t. s. l. v. t. voi johtaa seksuaalisesti holtittomaan käytökseen.*) *Oppimishäiriöihin kuuluvat luku- ja kirjoitusvaikeudet, joihin vaikuttavina tekijöinä ovat miltei aina emotionaaliset konfliktit.* (Samaa pyrkimystä kuin edellisessä; lyhyemmin: *Luku- ja kirjoitusvaikeuksien syyinä lienevät miltei aina emotionaaliset konfliktit.*) Tähän tapaan *tekijä* saattaa toistua muodin sokaiseman kirjoittajan miltei jokaisessa virkkeessä. *Tekijä*-muotia suositetaan sanomalehdissäkin: *Talonrakennustoiminnan kehitys on tekijä, joka ehkä kaikkein voimakkaimmin ja välittömimmin tuntuu rautakaupan liikevaihdossa.* — Varsinkin yhteiskunta- ja kasvatustieteilijöillä on aihetta varovaisuuteen, jottei sinänsä kelvollinen termi (vrt. *perintötekijät, tulon tekijät* jne.) taitamattomasti käytettynä turmeltuisi.

SAKARI VIHONEN